

Nr 12

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

Genom en den 6 februari 1959 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 52, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av proposition bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

1) Lag

med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—13 §§ och 17 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är detsamma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—13 §§ och 17 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, å vilket lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, att utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på en och samma risk för högre belopp än som jämlikt bolagsordningen kunnat ske. Inspektionen må även medgiva ömsesidigt försäkringsbolag att överskrida i bolagsordningen angiven begränsning av återförsäkringen i förhållande till den direkta försäkringen.

3 §.

Inländskt försäkringsbolag, varå lagen om försäkringsrörelse äger tillämpning, må inom försäkringsgren, som omfattas av koncession för återförsäkringsrörelse, meddela återförsäkring utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till riket eller viss del av riket eller till visst slag av egendom. Återförsäkring som nu sagts må dock ej avse livförsäkring eller annan personförsäkring.

4 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om försäkringsrörelse till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

5 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva inländskt försäkringsbolag, som driver livförsäkringsrörelse, tillstånd att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva inländskt försäkringsbolag att avvikelse göres från vad i bolagsordning eller lagen om försäkringsrörelse stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

7 §.

Finnes på grund av förhållanden, som i 1 § avses, oundgängligt att starkt begränsa försäkringsverksamheten i riket, äger Konungen beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av inländskt försäkringsbolag, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla. Om vad därvid är att iakttaga beträffande försäkringstagares rätt meddelas bestämmelser av Konungen.

8 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag meddela förordnande om premies storlek samt, beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

9 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag medgiva avvikelse från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, däremot svarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

10 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos inländskt försäkringsbolag anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva inländskt försäkringsbolag anstånd under högst tre månader med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

11 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlægga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie, som avser tid under vilken förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

12 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt på grund av förhållanden, som i 1 § avses, icke kommer att fullfölja avtal, varigenom den meddelat återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag, äger Konungen förbjuda svenskt försäkringsbolag att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fullfölja avtal, varigenom det meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter, som tillhöra den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem.

13 §.

Konungen äger i fråga om inländskt försäkringsbolag förordna om avvikelser från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

14 §.

Vid krig, vari riket befinner sig, eller efter det sådant krig upphört äger Konungen i fråga om inländskt försäkringsbolag med avseende å bestämmelserna i 93 §, i 205 § såvitt däri hänvisas till 93 § samt i 262 § lagen om försäkringsrörelse föreskriva sådana avvikelser, som kunna erfordras i anledning av kriget.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av 2 § eller någon av 4—14 §§ må fästas de villkor som finnas skäligen.

Har försäkringsinspektionen lämnat medgivande enligt 2 § och därvid föreskrivit villkor, skall, om villkoret åsidosättes, vad i 288, 289, 320, 321, 323 och 324 §§ lagen om försäkringsrörelse är stadgat för överträdelse av bolagsordningen äga motsvarande tillämpning.

16 §.

Försäkring, som under tid då bestämmelserna i 2 eller 3 § ägt tillämpning meddelats med stöd av dessa bestämmelser, skall gälla utan hinder därav att nämnda tid gått till ända.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt någon av bestämmel-

serna i 4—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelsen upphört att äga tillämpning.

17 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 541) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.

2) Lag

med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2—14 §§ och 19 § äga tillämpning. Då kriget upphört, förordnar Konungen senast före avslutandet av den riksdagssession, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger Konungen förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Bli'r förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen gillat, är det samma förfallet. Upphör krigsfaran, skall förordnandet senast före nästkommande riksdagssessions avslutande av Konungen upphävas.

Föreligga eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden, äger Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2—14 §§ och 19 § stadgas, helt eller delvis, skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning.

2 §.

Finnes anledning antaga, att utländsk försäkringsanstalt, som jämlikt lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket driver sådan rörelse, på grund av förhållanden som i 1 § sägs (*krigsförhållanden*) icke kommer att infria härstädes ingångna förbindelser till försäkringstagare, äger Konungen förbjuda anstalten att under tid, då bestämmelserna i denna paragraf äga tillämpning, fortsätta verksamheten här i riket.

3 §.

Har på sätt i 2 § sägs förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten här i riket, skall, där verksamheten omfattar livför-

säkring, för tillvaratagande av livförsäkringstagarnas rätt en särskild administration inträda. Med avseende å denna skall i tillämpliga delar gälla vad i 296 §, 297 § 1 mom. och 298 § lagen om försäkringsrörelse finnes stadgat; dock att vad i 297 § 1 mom. fjärde stycket sägs om registrering i stället skall avse tillkännagivande i allmänna tidningarna. Har särskild administration inträtt skall vad i 165 § lagen om försäkringsrörelse är stadgat om förbud mot att meddela nya försäkringar äga motsvarande tillämpning. I fall som här avses må överlåtelse av livförsäkringarna ske, förutom till svenskt försäkringsbolag, jämväl till utländsk anstalt, som erhållit koncession för livförsäkringsrörelse här i riket.

Där vid försäkringarnas överlåtande uppstått överskott, skall ur detta i första hand gäldas kostnaden för administrationen och oguldet sådant bidrag, varom förmäles i 26 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, varefter återstoden skall, där ej Konungen annorlunda föreskriver, efter det krigsförhållandena upphört överlämnas till den anstalt, vars försäkringar varit föremål för administration.

4 §.

Har utländsk försäkringsanstalt i annat fall än i 3 § avses upphört att driva livförsäkringsrörelse här i riket, äger Konungen, under förutsättning som i 2 § sägs, besluta, att administration på sätt i 3 § förmäles skall inträda. Konungen äger ock med avseende å sådan anstalt besluta, att i denna lag föreskrivet administrationsförfarande helt eller delvis skall tillämpas jämväl vid administration, som inträtt på grund av bestämmelserna i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

5 §.

Kommer icke i den ordning, som avses i 3 §, överlåtelse av livförsäkringarna till stånd, skall, där ej Konungen annorlunda bestämmer, administrationen fortsättas så länge krigsförhållandena äro för handen eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört.

Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Konungen annorlunda bestämmer, försäkringsinspektionen till den utländska försäkringsanstalten avgiva redovisning för administrationen samt, om då livförsäkringar finnas löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande livförsäkringar. Sådant övertagande må ej ske, med mindre vid övertagandet förefintlig brist i belopp, som jämlikt 6 eller 15 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket skall vara nedsatt, blivit av anstalten fylld. Har ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, vare frågan förfallen och åligger det försäkringsinspektionen att hos Konungen göra anmälan om förhållandet.

Har anmälan enligt andra stycket gjorts, ankommer det på Konungen att förordna om administrationens fortsättande eller om administrationsboets avveckling genom fördelning av tillgångarna. I senare fallet meddelar Konungen tillika erforderliga föreskrifter angående avvecklingen och fördelningen.

6 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller lån å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om rätt för utländsk försäk-

ringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras.

7 §.

Försäkringsinspektionen äger helt eller delvis medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, tillstånd att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden så ock befrielse från skyldighet att lämna lån å sådana försäkringar.

8 §.

Försäkringsinspektionen äger medgiva utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, att avvikelse göres från vad i lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas angående tid och plats för vidtagande av åtgärd. Sådant medgivande må dock ej avse föreskrift om talans väckande eller om åtgörande som ankommer på domstol.

9 §.

Finnes på grund av förhållanden, som i 1 § avses, oundgängligt att starkt begränsa försäkringsverksamheten i riket, äger Konungen beträffande viss försäkringsgren förordna, att avtal, varigenom annan försäkring än livförsäkring meddelats av utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, skall för bestämd tid eller tills vidare upphöra att gälla. Om vad därvid är att iakttaga beträffande försäkringstagares rätt meddelas bestämmelser av Konungen.

10 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, meddela förordnande om premies storlek samt, beträffande försäkringsavtal som ej avser livförsäkring, om självrisk att gälla utan hinder av att försäkringsavtal innehåller därifrån avvikande villkor.

11 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, medgiva avvikelse från bestämmelserna i 14 § andra stycket lagen om försäkringsavtal, däremot svarande försäkringsvillkor eller 16 § lagen om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

12 §.

Konungen äger medgiva försäkringstagare hos utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, anstånd med erläggande av premie under högst tre månader från förfallodagen.

Konungen må ock medgiva anstalt som i första stycket sägs anstånd under högst tre månader med fullgörande av betalningsskyldighet i anledning av annan försäkring än sådan, varå lagen om krigsansvarighet äger tillämpning.

13 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna, att försäkringstagares underlåtenhet att erlægga premie för brandförsäkring å byggnad, hörande till fast egendom eller tomträtt eller vattenfallsrätt, icke skall inverka å försäkringsgivarens ansvarighet jämlikt försäkringsavtalet.

För fordran å ogulden premie, som avser tid under vilken förordnande enligt första stycket gäller, äger försäkringsgivaren ur den försäkrade egendomen njuta betalning med samma förmånsrätt som enligt 17 kap. 6 § han-

delsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom; dock att förmånsrätt må åtnjutas utan hinder av att premie stått ogulden längre tid än ett år efter förfallodagen.

Konungen äger förordna, att förmånsrätt som nu sagts skall gälla även ränta å oguldet premiebelopp.

14 §.

Konungen äger i fråga om utländsk försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, förordna om avvikelse från 18 och 21 §§ lagen om trafikförsäkring å motorfordon.

15 §.

Vid beslut som Konungen eller försäkringsinspektionen meddelar med stöd av någon av 6—14 §§ må fästas de villkor som finnas skäliga.

16 §.

Har jämlikt 2 § förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt, som driver livförsäkringsrörelse här i riket, att fortsätta verksamheten eller har beslut meddelats jämlikt 4 §, skola, såvitt ej Konungen annorlunda förordnar, bestämmelserna i denna lag rörande administrationen äga giltighet jämväl efter det att ifrågavarande lagbestämmelser upphört att äga tillämpning.

Det ankommer på den beslutande myndigheten att avgöra, i vad mån medgivande eller förordnande, som meddelats jämlikt någon av bestämmelserna i 6—15 §§, skall gälla jämväl efter det att bestämmelsen upphört att äga tillämpning.

17 §.

Vad i 3—5 §§ och 16 § stadgas angående livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller längre tid än tio år.

18 §.

Konungen bestämmer den dag, då med avseende å denna lag krigsförhållandena skola anses hava upphört.

19 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom lagen upphäves lagen den 21 juni 1940 (nr 542) med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.

Inledning

Bestämmelser till reglering av försäkringsverksamheten i ett krigsläge har upptagits i två beredskapslagar, nämligen *lagen den 21 juni 1940 (nr 541) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m.* och

lagen den 21 juni 1940 (nr 542) med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m. Båda lagarna har fullmaktskaraktär och innefattar befogenheter för Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen syftande till en anpassning av försäkringsverksamheten efter extraordinära förhållanden.

Med två skrivelser, båda av den 29 juni 1957, har försäkringsinspektionen framlagt förslag till ny lagstiftning, avsedd att ersätta nu nämnda båda beredskapslagar. Till den del inspektionens förslag tar sikte på nya bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. har detsamma grundats på en av Svenska försäkringsbolags riksförbund i skrivelse till inspektionen av den 31 mars 1955 gjord framställning med förslag i ämnet.

Över inspektionens förslag har, efter remiss, yttranden avgivits av Svea hovrätt, statskontoret, kommerskollegium, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, statens krigsskadenämnd, Folksam, Trafikförsäkringsföreningen, Husdjursförsäkringsföretagens förening, Föreningen av utländska försäkringsbolags generalagenter. Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank och Sveriges fastighetsägareförbund, varjämte dels Svenska försäkringsbolags riksförbund och Svenska livförsäkringsbolags förening dels konungariket Sveriges stadshypotekskassa och Svenska bostadskreditkassan å ömse håll avgivit gemensamt yttrande.

Kommerskollegium har bifogat utlåtanden från Sveriges industriförbund, Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Gotlands handelskammare, Skånes handelskammare, handelskammaren i Göteborg, handelskammaren i Karlstad, handelskammaren för Örebro och Västmanlands län, handelskammaren i Gävle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare.

Sveriges allmänna hypoteksbank har bilagt utlåtanden från fyra hypoteksföreningar.

Den inländska försäkringsrörelsen

Nuvarande bestämmelser

Såsom inledningsvis framgått har 1940 års lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. karaktären av en fullmaktslag. För att lagens bestämmelser (2—7 §§) skall träda i tillämpning fordras särskilt förordnande enligt 1 §. Dylikt förordnande kan meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnandet meddelas av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke. Om riksdagen ej är samlad, kan provisoriskt förordnande meddelas av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande skall underställas nästföljande riksdag. Godkännes det icke inom trettio dagar från riksdagens början, skall förordnandet efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Har förordnande meddelats om tillämpning av bestämmelserna i 2—7 §§, gäller i huvudsak följande.

Enligt 2 § äger försäkringsinspektionen medgiva inländskt försäkringsbolag — med undantag av bolag som avses i 265 § c) 1917 års lag om försäkringsrörelse (sockenbolag) — att under iakttagande av de villkor, inspektionen finner skäligt föreskriva, utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på samma risk för högre belopp än som kunnat ske jämlikt bolagsordningen. Har sådant medgivande lämnats, skall påföljd, som eljest enligt lagen om försäkringsrörelse är stadgad för överträdelse av bolagsordningen, inträda där villkor som inspektionen föreskrivit åsidosättes.

Lagen ger i 3 § inländskt försäkringsbolag — dock ej sockenbolag — rätt att, utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till visst slag av egendom eller till riket eller viss del av riket, meddela återförsäkring å brandförsäkring av egendom av annat slag eller å annan ort än sålunda föreskrivits. Med hänsyn till utformningen av bestämmelserna i 1917 års lag stadgas samtidigt, att därest ömsesidigt försäkringsbolag, vars verksamhet endast avser att meddela försäkring av egendom inom ett län, med stöd av vad nyss sagts meddelar återförsäkring å brandförsäkring av egendom utom länet, bolaget dock skall anses vara av det slag som avses i 262 § 1917 års lag (länsbolag).

I 4 § stadgas, att inländskt ömsesidigt försäkringsbolag må, utan hinder av stadgandet i 118 § 1917 års lag, vid meddelande åt annat bolag av återförsäkring å brandförsäkring träffa förbehåll, att det sistnämnda bolaget ej skall vara delägare i det förra bolaget. Har sådant förbehåll träffats, skall, i händelse av brist som avses i 139 § 1917 års lag, delägarna ej vara pliktiga att vidkännas uttaxering till infriande av förbindelse på grund av återförsäkringen.

I 5 och 6 §§ meddelas vissa särskilda bestämmelser, som rör inländska försäkringsbolag, vilka driver livförsäkringsrörelse. Enligt den förstnämnda paragrafen äger försäkringsinspektionen medgiva sådant bolag att för anskaffande av medel till bestridande av återköp av eller förskott å livförsäkringar, för vilka avsättning till försäkringsfonden ägt rum, av de enligt lagen om försäkringsrörelse till försäkringstagarnas säkerhet pantsatta värdehandlingarna utbekomma vad som för ändamålet erfordras, i den mån det av försäkringsinspektionen prövas kunna ske utan förfång för försäkringstagarnas säkerhet. Jämlikt 6 § äger inspektionen vidare att helt eller delvis medgiva sådant bolag rättighet att uppskjuta utbetalandet av livförsäkringars återköpsvärden samlat befria det från skyldighet att lämna förskott å sådana försäkringar.

Om det finns anledning att antaga, att utländsk försäkringsanstalt på grund av krigsförhållanden icke kommer att fullfölja avtal, varigenom den meddelat återförsäkring åt svenskt försäkringsbolag, äger Kungl. Maj:t enligt 7 § förbjuda svenska försäkringsbolag att under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, fullfölja avtal, varigenom de meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter som tillhör den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem.

I 8 § regleras frågan om giltighetstiden för medgivanden m. m. som gjorts enligt lagen. Sålunda fastslås där, att försäkring, som under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, meddelats med tillämpning av 2, 3 eller 4 §, är giltig utan hinder därav att nämnda tid gått till ända. Det förklaras vidare att det ankommer på försäkringsinspektionen att avgöra, i vad mån enligt 5 eller 6 § lämnat medgivande må gälla även efter sagda tid.

Enligt lagens sista paragraf, 9 §, gäller att Kungl. Maj:t vid krig, vari riket befinner sig, eller efter det sådant krig upphört i fråga om vissa regler angående upprättande av balansräkning (48, 149 och 212 §§ 1917 års lag) äger föreskriva sådana avvikelser, som kan erfordras i anledning av kriget. Det må anmärkas att beslut i enlighet med paragrafen får meddelas oberoende av förordnande enligt 1 §.

Genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 543) har Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens samtycke, förordnat att vad i 2—7 §§ stadgas skall äga tillämpning tills vidare. Detta förordnande har icke sedermera upphävts.

Försäkringsinspektionens förslag m. m.

I propositionen redogöres å s. 13—15 för försäkringsväsendets krigsorganisation, å s. 15—25 för innehållet i försäkringsinspektionens förslag samt å s. 28—35 för de över förslaget avgivna remissyttrandena.

Den utländska försäkringsrörelsen

Nuvarande bestämmelser

Lagen den 21 juni 1940 med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m. är en fullmaktslag av samma konstruktion som motsvarande författning för den inländska försäkringsrörelsen.

Enligt 1 § i lagen äger Kungl. Maj:t sålunda, under de förutsättningar och i den ordning som angivits i fråga om den inländska försäkringsrörelsen, att ensam eller med riksdagens samtycke förordna om tillämpning av lagens bestämmelser (2—7 §§).

Enligt 2 § äger Kungl. Maj:t, där anledning finnes att antaga, att utländsk försäkringsanstalt, som driver rörelse här i riket, på grund av krigsförhållanden icke kommer att infria här ingångna förbindelser till försäkringstagare, förbjuda anstalten att under tid, då förordnande enligt 1 § gäller, fortsätta verksamheten här i riket.

I 3 § föreskrives, att om förbud enligt 2 § meddelats utländsk anstalt att fortsätta verksamheten här i riket och denna omfattar livförsäkring, skall en särskild administration inträda för att tillvarataga livförsäkringstagarnas rätt. Med avseende å denna administration skall i tillämpliga de-

lar gälla vad som stadgas i 231—233 §§ och 234 § 1—4 mom. i 1917 års lag om försäkringsrörelse. Överlåtelse av livförsäkringarna må dock ske även till utländsk anstalt, som äger tillstånd att driva livförsäkringsrörelse här i riket. Där överskott uppstått vid överlåtelsen, skall ur detta i första hand gäldas administrationskostnaden samt oguldet bidrag till försäkringsinspektionens organisation och verksamhet, varefter återstoden, där ej Kungl. Maj:t annorlunda föreskriver, efter krigsförhållandenas upphörande skall överlämnas till den anstalt, vars försäkringar varit föremål för administration.

Kungl. Maj:t kan vidare, enligt 4 §, besluta om särskild administration därest utländsk anstalt, i annat fall än i 3 § avses, upphört att driva livförsäkringsrörelse här i riket. En förutsättning härför är dock att anledning finns att antaga att anstalten på grund av krigsförhållanden icke kommer att infria här ingångna förbindelser till försäkringstagare. Med avseende å sådan anstalt äger Kungl. Maj:t även besluta, att i lagen föreskrivet administrationsförfarande helt eller delvis skall tillämpas även vid administration, som inträtt på grund av bestämmelserna i lagen om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Enligt 5 § skall, där överlåtelse i den ordning, som avses i 3 §, icke kan komma till stånd och Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, administrationen fortsättas så länge krigsförhållandena är förhanden eller tills dessförinnan samtliga livförsäkringar upphört. Vid krigsförhållandenas upphörande skall, såvitt ej Kungl. Maj:t annorlunda bestämmer, försäkringsinspektionen till den utländska anstalten avgiva redovisning för administrationen, samt, om då livförsäkringar finnes löpande, erbjuda anstalten att återtaga rörelsen och därvid övertaga samtliga till administrationsboet hörande livförsäkringar. Övertagande må dock ej ske med mindre vid övertagandet förefintlig brist i belopp, som jämlikt 4 eller 8 § i 1903 års lag om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket skall vara nedsatt, blivit av anstalten fylld. Om ej anstalten inom två månader från erbjudandet återtagit rörelsen och fyllt bristen, är frågan förfallen och skall, där ej nytt bolag kan komma till stånd enligt 235 § i 1917 års lag om försäkringsrörelse eller samtliga försäkringstagare överenskommer om administrationens fortsättande, fördelning av administrationsboets tillgångar äga rum. För denna fördelning skall verkställas beräkning av det belopp, vartill försäkringsfonden uppgår. Vid fördelningen skall varje försäkringstagares fordran anses motsvara hans andel i fonden. För de fall där administrationen fortsättes ankommer det på försäkringsinspektionen att bestämma, huruvida ytterligare åtgärder bör vidtagas för att överlåta livförsäkringarna eller, där administrationen fortsättes efter överenskommelse som nyss nämnts, för att bilda nytt bolag.

Beträffande 6 och 7 §§, vilka till innehållet överensstämmer med 5 och 6 §§ i lagen med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., torde få hänvisas till den i tidigare avsnitt lämnade redogörelsen för sistnämnda paragrafer.

Enligt 8 § skall med livförsäkring förstås jämväl livränteförsäkring och kapitalförsäkring för livsfall. Där stadgas även att vad i lagen föreskrives om livförsäkring skall äga motsvarande tillämpning i fråga om annan personförsäkring, som meddelas för livstid eller för längre tid än tio år.

Jämlikt 9 § ankommer det på Kungl. Maj:t att bestämma den dag, då med avseende å lagen krigsförhållandena skall anses ha upphört.

Slutligen föreskrives i 10 §, att om förbud meddelats utländsk försäkringsanstalt att fortsätta verksamheten eller om beslut meddelats jämlikt 4 §, skall bestämmelserna i lagen, såvitt ej Kungl. Maj:t annorlunda förordnar, även efter det att förordnande enligt 1 § upphört att gälla, tillämpas i fråga om administrationen. Försäkringsinspektionen äger enligt samma paragraf avgöra i vad mån medgivande som lämnats enligt 6 eller 7 § må gälla jämväl sedan förordnande enligt 1 § upphört att lända till efterrättelse.

Genom kungörelse den 21 juni 1940 (nr 543) har Kungl. Maj:t, efter inhämtande av riksdagens samtycke, förordnat att vad i 2—7 §§ stadgas skall äga tillämpning tills vidare. Detta förordnande har icke sedermera upphävts.

Försäkringsinspektionens förslag

En redogörelse för försäkringsinspektionens förslag och de däröver avgivna remissyttrandena lämnas å s. 27—35 i propositionen.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Lange*, följande:

»Gällande lagstiftning om försäkringsrörelse i krig har ägt bestånd sedan år 1940 och är numera föråldrad i huvudsakligen två hänseenden. Dels bygger lagstiftningen på den äldre lagen av år 1917 om försäkringsrörelse, vilken sedermera ersatts av 1948 års lag i ämnet, dels skiljer sig den nuvarande planläggningen av försäkringsväsendets krigsorganisation i väsentliga stycken från den planering som förelåg vid 1940 års lagstiftning. Det av försäkringsinspektionen nu framlagda förslaget syftar till en modernisering av beredskapslagstiftningen i båda nämnda hänseenden. Förslaget har i allt väsentligt godtagits under remissbehandlingen och jag finner det ägnat att nu läggas till grund för ny lagstiftning om försäkringsverksamheten i krig och under därmed jämförliga förhållanden.

Försäkringsinspektionens förslag bygger i huvudsak på en från försäkringsbolagens riksförbund gjord framställning om ny beredskapslagstiftning för försäkringsverksamheten i krig och ansluter sig till den av försäkringsbolagen verkställda krigsplanläggningen. I korthet innebär denna planläggning följande. Försäkringsverksamheten inskränkes väsentligt vid ett krigsfall. Ett flertal försäkringsbolag nedlägger helt försäljnings- och orga-

nisationsavdelningarna. Mindre betydelsefulla försäkringsgrenar nedlägges; i ett svårare läge bibehålles endast de allra angelägnaste såsom livförsäkring och brandförsäkring. För att i möjligaste mån upprätthålla verksamheten under krigsförhållanden skapas ett antal för bolagen gemensamma lokala organ, s. k. distriktscentraler, med uppgift bl. a. att fullgöra vissa löpande administrativa göromål i lägen där bolagen icke själva kan fortsätta verksamheten. I fråga om återförsäkringarna avses att träffa liknande anordningar som dem, vilka vidtogs under det senaste världskriget. Sålunda skapas två särskilda konsortier med uppgift att vid behov övertaga de i Sverige koncessionerade utländska bolagens och — i mindre utsträckning — även svenska bolags återförsäkringar åt inhemska bolag. Konsortierna skall tjänstgöra såsom återförsäkrare bl. a. åt varandra och åt svenska återförsäkringsbolag. Ett tredje konsortium är avsett att sättas i funktion endast i yttersta nödfall och skall då övertaga de inhemska bolagens hela bestånd av återförsäkringar. I sådant fall skall de båda förstnämnda konsortierna kvarstå och meningen är att det av dem övertagna försäkringsansvaret då skall återförsäkras i det tredje konsortiet. Konsortieorganisationen har även till ändamål att bl. a. omhändertaga de i vårt land verksamma utländska försäkringsanstalternas direkta svenska affär.

Den av försäkringsbolagen planerade krigsorganisationen har till sina huvuddrag godtagits av försäkringsinspektionen och under remissbehandlingen i stort sett lämnats utan erinran. För egen del anser jag mig kunna tillstyrka att ifrågavarande beredskapsplanläggning tages till utgångspunkt vid utformningen av den nya lagstiftningen.

I fråga om såväl den inländska som den utländska försäkringsrörelsen bör beredskapslagstiftningen liksom hittills varit fallet ha fullmaktskaraktär. Lagstiftningen bör ge Kungl. Maj:t befogenheter att genomföra de erforderliga åtgärderna för att anpassa försäkringsväsendet efter ett krisläge. Till frågan om förutsättningarna för lagstiftningens tillämpning vill jag återkomma i det följande.

Den inländska försäkringsrörelsen

En viktig beredskapsuppgift är att möta den situation som uppstår när återförsäkringarna hos bolag utomlands eller hos utländska bolag i vårt land till följd av krigsutbrott icke längre fungerar. I 1940 års lag om inländsk försäkringsrörelse vid krig har bestämmelser härom meddelats i 2—4 §§. Till den del bestämmelserna efter ikraftträdandet av 1948 års lag om försäkringsrörelse fortfarande har aktualitet innebär de i huvudsak följande. Försäkringsinspektionen kan medge inländskt försäkringsbolag att utan återförsäkring ikläda sig ansvarighet på samma risk för högre belopp än som kunnat ske enligt bolagsordningen. Vidare ges svenska försäkringsbolag möjlighet att meddela återförsäkring å brandförsäkring utan hinder av föreskrift i bolagsordningen om begränsning av bolagets verksamhet till visst slag av egendom eller till riket eller viss del av riket.

De ekonomiska anspråken på ett livförsäkringsbolag kan under krig komma att medföra stora påfrestningar på bolagets betalningsförmåga, icke minst med hänsyn till att normala återförsäkringsförbindelser inte kan påräknas. I första hand är fråga om utbetalningar av förfallna försäkringsbelopp, men i stor utsträckning torde anspråken även komma att gälla återköp av och förskott å livförsäkringar. För att skänka bolaget erforderlig likviditet kan det därför bli nödvändigt att ta i anspråk de värdehandlingar, som i vanliga fall ligger såsom pant för bolagens förbindelser gentemot försäkringstagarna. Såväl enligt 1917 års lag om försäkringsrörelse som enligt 1948 års lagstiftning kan försäkringsbolag efter prövning av försäkringsinspektionen utfå sådana pantsatta värdehandlingar för anskaffande av medel till utbetalning av förfallet försäkringsbelopp. Enligt 5 § i 1940 års lag äger försäkringsinspektionen medgiva att inländskt livförsäkringsbolag utfår värdehandlingar även för att finansiera återköp av eller förskott å livförsäkringar. Inspektionen har dessutom enligt 6 § befogenhet att medgiva livförsäkringsbolag att uppskjuta utbetalning av återköpsvärden liksom att befria det från skyldighet att lämna förskott å livförsäkringar.

Enligt 7 § äger Kungl. Maj:t vid befarat avtalsbrott från utländsk försäkringsanstalts sida förbjuda svenska försäkringsbolag att fullfölja avtal, varigenom de meddelat återförsäkring åt försäkringsanstalter i den utländska anstaltens hemland, ävensom att sluta nya sådana avtal med dem. Slutligen har i 9 § upptagits bestämmelse, enligt vilken Kungl. Maj:t vid krig, vari riket befinner sig, eller efter sådant krig äger föreskriva avvikelser från vissa bokföringsregler i försäkringslagen.

Försäkringsinspektionen föreslår, att de stadganden, som gällande beredskapslag sålunda upptager, i stora drag bibehålles i den blivande lagstiftningen. Förslaget har i denna del under remissbehandlingen tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Även jag finner bestämmelser av ifrågakarande innehåll inte kunna undvaras i den tillämnade beredskapslagen.

Utöver de bestämmelser, som enligt det nyss anförda bör övertagas från nuvarande lagstiftning, föreslår försäkringsinspektionen betydande nyheter.

Enligt den planerade krigsorganisationen av försäkringsväsendet skall vissa försäkringsgrenar kunna helt nedläggas och verksamheten koncentreras till de mest betydelsefulla branscherna. För att underlätta en sådan omställning föreslås att Kungl. Maj:t skall äga förordna att försäkringsavtalen inom viss eller vissa branscher, dock ej i fråga om livförsäkring, skall upphöra att gälla för viss tid eller tills vidare. Vid remissbehandlingen har allmänt godtagits att Kungl. Maj:t får befogenhet av detta slag. De hörda hypoteksinrättningsavtalen menar dock att brandförsäkringsavtalen i detta sammanhang bör ges en särställning.

Det är icke att räkna med att man i ett krigsfall skall kunna driva försäkringsverksamhet i normal utsträckning. För att försäkringsväsendet i ett sådant läge alls skall kunna upprätthållas kan det visa sig nödvändigt att koncentrera verksamheten till de branscher, som bedömes vara viktigast,

särskilt liv- och brandförsäkring. En sådan omställning förutsätter att de mindre betydelsefulla försäkringsgrenarna nedlägges. Såsom framgått av det föregående står försäkringsbolagen icke utan möjligheter att på egen hand genomdriva den åsyftade omläggningen av verksamheten. De ettåriga försäkringsavtalen inom berörda branscher skulle i vanlig ordning kunna uppsägas. Beträffande avtal, löpande på längre tid, skulle såsom försäkringsinspektionen påpekat i och för sig finnas möjlighet för bolagen att under löpande avtalsperiod ändra försäkringsvillkoren så att avtalen automatiskt eller efter åtgärd från bolagets sida upphör att gälla i händelse av krig. Jag är emellertid ense med inspektionen om att man icke bör på detta sätt överlåta på försäkringsbolagen att åstadkomma de nödvändiga förutsättningarna för en omorganisation av försäkringsväsendet efter krigsförhållanden. Det skulle ställa sig kostnadskrävande och medföra ett omfattande administrativt arbete för försäkringsbolagen att införa behövliga krigsklausuler i samtliga berörda försäkringsavtal. En avtalsförändring på denna väg skulle med säkerhet på många håll uppfattas som en extraordinär tvångsåtgärd vilken det icke borde ankomma på de enskilda bolagen att genomföra. Naturligast torde även vara att, såsom också försäkringsinspektionen antytt, betrakta nedläggandet av mindre betydelsefulla försäkringsgrenar såsom ett sådant led i en rationell krigshushållning, för vilket det allmänna har att ta ansvaret. Det synes därför vara att föredra att den åsyftade förändringen av försäkringsväsendets struktur åvägbringas genom lagstiftning. Den tilltänkta beredskapslagen bör lämpligen innehålla befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna om upphörande för viss tid eller tills vidare av försäkringsavtalen inom viss försäkringsgren. Det torde icke vara möjligt att på förhand taga ställning till det närmare innehållet i sådant förordnande. Självfallet bör ingreppet i avtalsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare ske så smidigt som möjligt.

Kungl. Maj:ts befogenhet att sätta försäkringsavtal ur kraft bör ej omfatta livförsäkringar. Att i övrigt begränsa befogenheterna med avseende å olika försäkringsgrenar synes ej motiverat. Enighet torde råda om att man i det längsta bör söka upprätthålla brandförsäkringsverksamheten. Det synes dock ej lämpligt att, såsom från något håll ifrågasatts under remissbehandlingen, av denna anledning i beredskapslagen göra en angelägenhetsgradering av de olika branscherna och därigenom i förväg ta ställning till i vilken ordning som ett eventuellt nedläggande av dessa skall äga rum.

Beträffande premiesättning och villkor om självrisk torde behovet av statligt ingripande vara mindre. I allmänhet läres frågor här om utan olägenhet kunna lösas avtalsvägen. Å andra sidan kan tänkas situationer, då exempelvis generella regler om självrisk bör tillämpas utan hinder av eljest gällande avtalsvillkor. Det kan sålunda under ett krig visa sig rationellt att inom en försäkringsgren genomgående höja självriskbeloppen eller att införa självrisk inom en bransch, där sådan tidigare icke förekommit. Sådant avtalsjämkning förutsätter motsvarande justering av premieni-

vån. Även utan samband med självriskfrågor kan tänkas påkallat att genom statligt ingripande vidtaga premiejustering. Närmast kommer väl i fråga sådana fall där en statlig åtgärd enligt lagen rubbar förutsättningarna för premiesättningen. Jag finner mig därför böra biträda förslaget i denna del. Det må påpekas, att den föreslagna befogenheten för Kungl. Maj:t icke är avsedd för sådan prisreglering, varom bestämmelser är meddelade i allmänna prisregleringslagen.

Försäkringspremier erlägges regelmässigt i förskott. En allmän förutsättning för att försäkringsgivarens ansvarighet skall inträda är att premien erlagts. Avser försäkringen flera premieperioder brukar gälla, att premien skall erläggas förskottsvis för varje period. Därvid träffas i allmänhet förbehåll att försäkringsgivarens ansvarighet skall upphöra om premie för en senare period inte erlagts i rätt tid. För att skydda försäkringstagaren från alltför sträng påföljd av underlåten premiebetalning gäller enligt 14 § försäkringsavtalslagen, att försäkringsgivarens ansvarighet i sådant fall icke må upphöra innan en vecka förflutit efter det försäkringsgivaren givit försäkringstagaren meddelande med erinran om premiens förfallodag. Stadgandet har ej avseende å försäkringsavtal med speciellt korta premieperioder.

En likartad regel upptages i 1943 års lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring ävensom i det förslag till ny lag i ämnet, som jag tidigare denna dag anmält.

Såsom försäkringsinspektionen anfört kan den aviseringsskyldighet, som sålunda åvilar försäkringsbolagen, under krigsförhållanden leda till orimliga konsekvenser. Det kan nämligen till följd av exempelvis rubbad postgång eller bolagens brist på erforderliga administrativa resurser visa sig ogörligt att genomföra premieavisering i vanlig ordning. För att i sådana lägen möjliggöra att försäkringsbolagen befrias från ansvarighet när premiebetalningen upphört föreslår inspektionen att Kungl. Maj:t får medgiva avvikelser från de berörda stadgandena i försäkringsavtalslagen och krigsansvarighetslagen. Förslaget har godtagits under remissbehandlingen. För egen del vill jag understryka att en befogenhet av föreslaget innehåll bör bedömas med hänsyn till möjligheterna att på andra vägar än genom premieavisering skydda försäkringstagarna från rättsförluster till följd av tillfälliga dröjsmål med premiebetalningen. Såsom försäkringsinspektionen påpekat bör vara naturligt att försäkringsbolag som befrias från aviseringsskyldighet åläggas att genom tillkännagivanden i tidningarna eller på annat effektivt sätt upplysa försäkringstagarna om att premieavisering icke kommer att ske samt erinra om betydelsen av att premiernas förfallodagar iakttages. Angeläget är att innehavarna av liv- och invaliditetsförsäkring erhåller klart besked om vikten av att inom föreskriven tid erlägga krigspremier. Försäkringsavtalen innehåller nämligen i allmänhet icke någon upplysning härom.

Av väsentlig betydelse i detta sammanhang är försäkringsinspektionens

förslag att Kungl. Maj:t skall äga förordna om anstånd med erläggande av premie. Uppmjukas på detta eller liknande sätt försäkringsavtalens villkor om förskottsbetalning — vilket jag anser mig kunna förordna — synes några allvarligare betänkligheter icke behöva hysas mot att i ett ansträngt läge befria försäkringsbolagen från skyldigheten att underrätta om förfallodag för premie. I fråga om brandförsäkring å bl. a. fast egendom gör sig, såsom jag i det följande kommer att utveckla, delvis andra synpunkter gällande.

Beträffande utformningen av den förordade regeln om befogenhet att bevilja anstånd med premiebetalning kan, såsom Svea hovrätt gjort, ifrågasättas huruvida icke regeln bör ges ett mera allmänt innehåll och icke i enlighet med inspektionens förslag vara begränsad till att avse anstånd under en tid av högst tre månader. Till förmån för hovrättens mening talar svårigheterna att bedöma det behov som kan komma att finnas av ett specialmoratorium på detta område. För egen del är jag dock mest böjd att förordna den utformning inspektionen givit regeln och att följaktligen anståndstiden maximeras till tre månader. Det synes mig nämligen riktigast att icke ge regeln en vidare omfattning än som är betingat av syftet att åstadkomma en uppmjukning av kravet på rätttidig premiebetalning såsom förutsättning för försäkringsskydd. För detta ändamål torde en tremånadersfrist vara tillräcklig. En längre frist skulle kunna motiveras om avsikten med stadgandet vore att lösa sådana ekonomiska krissituationer, som förutsätts för tillämpning av 1940 års moratorielag. En sådan uppgift bör dock enligt min mening icke tilläggas den tillämnade lagstiftningen.

I likhet med försäkringsinspektionen finner jag en anståndsregel såsom den nu förordade böra kompletteras med stadgande som ger Kungl. Maj:t befogenhet att medgiva försäkringsbolag anstånd under samma tid med utbetalning av försäkringsersättning.

Jag har i det föregående ansett mig kunna förordna, att Kungl. Maj:t får möjlighet att efterge skyldigheten för försäkringsgivare att avisera försäkringstagaren om underlåtenhet att erlägga premie. Försäkringstagarnas intressen skulle i dylika fall vara på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda genom generella påminnelser om premieförfallodagar samt genom utsträckning av betalningsfristerna. I fråga om sådan egendom som allmänt utnyttjas såsom kreditsäkerhet och för detta ändamål intecknas gör sig emellertid delvis andra synpunkter gällande. Hänsyn måste tagas till brandförsäkringens centrala betydelse för kreditväsendet och behovet att trygga in-teckningssäkerheterna.

I fråga om fast egendom är allt märka stadgandet i 87 § försäkringsavtalslagen till skydd för innehavare av in-teckning i egendomen. Under förutsättning att in-teckningshavaren låtit anmäla namn och adress hos försäkringsbolaget måste nämligen bolaget vid bristande premiebetalning avisera även in-teckningshavaren om dröjsmålet. Först sedan en vecka förflutit från

sådan underrättelse äger försäkringsgivaren gentemot inteckningshavaren återopå den uteblivna betalningen till befrielse från ansvarighet.

Försäkringsinspektionens förslag innebär att försäkringsgivarnas ansvarighet i fråga om brandförsäkring å byggnader tillhörande fast egendom, efter förordnande av Kungl. Maj:t, skall kunna kvarstå utan inverkan av att premiebetalning uteblivit, samt att försäkringsgivare beträffande oguldet premiebelopp skall äga företräde till betalning ur egendomen framför alla intecknade fordringar, inräknat fordringar med förmånsrätt enligt 11 kap. 2 § jordabalken. Med nämnda byggnader jämställs i förslaget byggnader som är att betrakta som tillbehör till tomträtt eller vattenfallsrätt.

Den sålunda föreslagna ordningen innebär i och för sig icke någon nyhet. Sedan gammalt åtnjuter på liknande sätt Stockholms stads brandförsäkringskontor förmånsrätt i det brandförsäkrade huset för vissa premiefordringar. Förslaget har i förevarande del också allmänt accepterats vid remissbehandlingen. För egen del kan jag i stort sett ansluta mig till de synpunkter som anförts från försäkringsinspektionens sida. Det må tillfogas, att det beträffande egendom, vilken omfattas av förordnande som här avses, självfallet icke ifrågakommer skyldighet att avisera ägare eller inteckningshavare vid dröjsmål med premiebetalningen.

Enligt försäkringsinspektionens förslag skall förordnande som nu sagts kunna meddelas även i fråga om annan inteckningsbar egendom som är brandförsäkrad. Här kommer i fråga industriell förlagsegendom, jordbruksinventarier samt, sedan numera lag om förlagsinteckning i vissa oljelager (SFS 54/1958) trätt i kraft, lager som där avses.

Att skapa en förmånsrätt för brandförsäkringspremier i nämnda egendom efter samma mönster som beträffande fast egendom låter sig emellertid enligt min mening knappast göra. Den lösa egendom som kan komma i fråga för förlagsinteckning m. m. är icke till sin natur så avgränsad från annan egendom att den utan vidare kan göras till föremål för ett generellt förordnande om bibehållet försäkringsskydd och förmånsrätt för premier. Icke heller torde någon godtagbar lösning erbjuda sig därest man, såsom försäkringsinspektionen tänkt sig, begränsar befogenheten till att avse sådan egendom som är intecknad. Redan att göra skillnad mellan intecknad och ointecknad förlagsegendom synes leda till en godtycklig gränsdragning mellan försäkringsmässigt skyddad och oskyddad egendom, som i praktisk tillämpning knappast skulle komma att mötas med förståelse. Med hänsyn till variationerna i inteckningsförhållandena från tid till annan torde det icke heller vara lämpligt att låta brandförsäkringsskyddet av egendomen och förmånsrätten däri för oguldna premier bero av att egendomen är intecknad.

På grund av det anförda är jag icke beredd att nu förorda någon beredskapsmässig reglering av brandförsäkringsskyddet av annan egendom än sådan som är att hänföra till fast egendom och därmed jämförliga objekt. Det är uppenbarligen också främst i fråga om sistnämnda egendom som behov av statligt ingripande för att vidmakthålla brandförsäkringarna gör sig gällande.

Vidkommande det från försäkringsbolagshåll framförda förslaget om dispensmöjlighet beträffande 84 § försäkringsavtalslagen delar jag försäkringsinspektionens mening, att den nuvarande automatiska förlängningen av ettåriga brandförsäkringsavtal bör bestå även under krigsförhållanden. Det synes icke ligga något orimligt i att kräva att försäkringsgivare, som i ett enskilt fall ej längre vill meddela försäkring, i vanlig ordning uppsäger avtalet med försäkringstagaren.

I såväl lagen om försäkringsrörelse som enskilda bolagsordningar finns åtskilliga bestämmelser om tid och plats för åtgärder som skola vidtagas. En uppmjukning av sådana bestämmelser kan under krigsförhållanden te sig påkallad och jag finner mig därför kunna biträda försäkringsinspektionens förslag att inspektionen ges befogenhet medgiva att försäkringsbolag avviker från vad sålunda kan vara föreskrivet. Ifrågavarande befogenhet bör dock ej omfatta processuella stadganden.

Försäkringsinspektionen behandlar i sitt framlagda förslag även viss beredskapsmässig reglering av trafikförsäkringen i händelse av krig.

Enligt 18 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon står försäkringsgivaren visst ansvar även sedan försäkringsavtalet t. ex. efter uppsägning upphört att gälla. Försäkringsgivaren är nämligen gentemot skadelidande ansvarig för skadestånd på grund av händelse som inträffat inom trettio dagar från det anmälan gjorts till bilregistret om dagen då avtalet upphörde. Denna regel medför att försäkringsbolagen måste sörja för att anmälan om att trafikförsäkringsavtal upphört göres snarast möjligt. Under krigsförhållanden kan det administrativa arbetet härmed — med hänsyn till det stora antalet avregistreringar och bolagens begränsade personella resurser — bli alltför betungande. Såsom framhållits av försäkringsinspektionen skulle en betydande arbetslättning kunna beredas försäkringsbolagen om en trafikförsäkring kunde anses avanmäld i och med att vederbörande fordon avfördes ur bilregistret. Jag delar därför inspektionens uppfattning att det ur beredskapssynpunkt vore värdefullt att öppna möjlighet för Kungl. Maj:t att när förhållandena så påkallade förordna om avvikelser från den ordning som nu föreskrives i 18 §. I vilken mån avvikelser kan ske i annat hänseende än det nyss antydda synes svårt att bedöma utan kännedom om hur utvecklingen efter ett krigsutbrott kommer att gestalta sig. Det torde få ankomma på försäkringsinspektionen att ur beredskapssynpunkt ytterligare överväga de spörsmål som här återstår att lösa. Det är självfallet att varje avsteg från nuvarande regler måste föregås av noggrann prövning att icke rimliga anspråk på ett effektivt försäkringsskydd eftersättes.

Enligt 21 § trafikförsäkringslagen svarar samtliga trafikförsäkringsbolag solidariskt för skador som orsakas av oförsäkrade motorfordon eller motorfordon som ej kunna påträffas och identifieras. Under krigsförhållanden, då statliga motorfordon utgör en stor del av hela fordonsparken, synes skäligt att ifrågavarande skadeansvar inte odelat lägges på försäkringsbo-

lagen. Jag anser mig därför kunna biträda förslaget om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela från gällande ordning avvikande bestämmelser om ansvarsfördelningen såvitt rör trafikskador som orsakats av oförsäkrade eller okända motorfordon.

Jag är emellertid i likhet med försäkringsinspektionen icke villig förorda att man nu skapar möjlighet att under krigsförhållanden frångå de allmänna ansvarighetsreglerna enligt bilansvarighetslagen. En jämkning av de centrala ansvarighetsgrunderna i fråga om trafikskador synes nämligen icke kunna ske utan att betänkligt försvaga trafikförsäkringsskyddet. Av samma skäl synes den tillämnade beredskapslagstiftningen icke heller böra utformas med sikte på införandet av en krigsklausul i trafikförsäkringen.

De nu förordade bestämmelserna rörande trafikförsäkringen upptages i försäkringsinspektionens förslag såsom ett tillägg i lagen om trafikförsäkring å motorfordon. Från synpunkten att man i möjligaste mån bör sammanföra de bestämmelser som reglerar försäkringsverksamheten i krig är dock att föredraga att ifrågakarande stadganden inlemmas i redan befintlig beredskapslagstiftning.

Vad angår trafikförsäkringsanstalternas nämnd torde det i ett krigsläge få ankomma på Kungl. Maj:t att med hänsyn till förhållandena besluta huruvida nämnden skall finnas kvar eller avvecklas.

Enligt försäkringsinspektionens förslag har Kungl. Maj:t givits rätt att *d e l e g e r a* sina befogenheter enligt lagen på underlydande myndighet. Vid remissbehandlingen har betänkligheter häremot anförts av bl. a. Svea hovrätt. För egen del vill jag erinra om den befogenhet att delegera beslutanderätt, som tillkommer Kungl. Maj:t enligt lagen den 13 mars 1942 (nr 87) med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (administrativa fullmaktslagen). Denna lag lär väl i flertalet fall kunna utnyttjas för sådan delegering som nu är i fråga. I speciella krissituationer kan det dock te sig önskvärt att redan på ett förberedande stadium, innan administrativa fullmaktslagen blivit satt i tillämpning, överföra beslutanderätt enligt den tillämnade lagen på försäkringsinspektionen. Jag finner mig därför av beredskapshänsyn böra biträda inspektionens förslag att i lagen intaga en särskild bestämmelse om delegationsrätt.

Den utländska försäkringsrörelsen

I fråga om den utländska försäkringsrörelsen under krigsförhållanden biträder jag försäkringsinspektionens förslag att nuvarande bestämmelser angående förbud för utländsk anstalt att fortsätta verksamheten och om särskild administration i vissa fall skall bibehållas i den nya lagstiftningen.

I övrigt torde, såsom försäkringsinspektionen föreslagit, de stadganden rörande den inländska försäkringsrörelsen, som åsyftar att anpassa försäkringsverksamheten efter extraordinära förhållanden, böra i huvudsak motsvaras av en liknande reglering för de utländska anstalternas del. Eftersom

de utländska anstalterna inte ingår i något av de planerade konsortierna kan dock sådana bestämmelser uteslutas som är direkt betingade av denna organisatoriska planläggning.

Förutsättningarna för lagstiftningens tillämpning

De nu gällande beredskapslagarna om försäkringsrörelse vid krig är av permanent karaktär. För att de materiella bestämmelserna skall träda i tillämpning fordras särskilt förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande om tillämpning förutsätter att riket befinner sig i krig eller krigsfara eller att eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden råder. Är riksdagen samlad skall förordnande meddelas först sedan riksdagens samtycke inhämtats. I annat fall äger Kungl. Maj:t ensam förordna om tillämpning men skall i närmare angiven ordning i efterhand underställa förordnandet riksdagens prövning. Kungl. Maj:ts befogenhet att ensam meddela förordnande torde dock ha mist sin betydelse då riksdagen numera anses samlad hela året (se särskilda utskottets utlåtande nr 1/1948 s. 24 och 27).

Försäkringsinspektionens förslag innefattar en modernisering av de nuvarande lagarnas fullmaktskonstruktion i enlighet med vad som numera gäller för flera beredskapslagar. Sålunda skall enligt förslaget den tillämnade lagstiftningen automatiskt träda i tillämpning när riket indrages i krig. Vid krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreslås att Kungl. Maj:t skall kunna förordna om tillämpning av de centrala lagbestämmelserna. Sådant förordnande skall inom en månad underställas riksdagen och förfaller, om detta ej sker eller om det icke blir gillat inom två månader efter underställningen.

I likhet med övrig modern beredskapslagstiftning torde de båda tillämnade lagarna utan vidare böra träda i tillämpning om riket indrages i krig. Det torde även råda enighet om att de föreslagna befogenheterna behöver kunna utnyttjas i det fall att vårt land är utsatt för krigsfara. Efter mönster från bl. a. ransonerings- och förfogandelagstiftningen bör Kungl. Maj:t i ett dylikt läge äga förordna om tillämpning av de materiella bestämmelserna. Sådant förordnande bör i vanlig ordning underställas riksdagen och godkännas för att bestå.

Försäkringsinspektionens förslag innebär att lagstiftningen skall kunna på samma sätt bringas i tillämpning även vid andra av krig föranledda utomordentliga förhållanden. Betänkligheter häremot har anförts av vissa remissinstanser, vilka under hänvisning till de möjligheter till djupgående ingripanden i träffade avtal som lagarna erbjuder, motsatt sig att befogenheterna skall gälla annat än vid krig eller krigsfara.

Det kan emellertid icke förnekas att situationer kan förekomma då lagarna behöver tillämpas trots att vårt land ej är i krig eller krigsfara. Närmast liggande är det fall att svenska försäkringsbolags förbindelser med utländska återförsäkringsgivare i betydande omfattning avbrytes till följd av krig eller liknande förhållanden utanför våra gränser utan att vårt land är i fara och att de planerade försäkringskonsortierna får träda i verksam-

het för att täcka det behov av återförsäkringsskydd som uppstått. En sådan utveckling påkallar tillämpning av de regler som tar sikte på de svenska försäkringsbolagens medverkan i konsortieverksamheten. I fråga om de i vårt land verksamma utländska försäkringsanstalterna kan ett krigsläge, utan att direkt beröra oss, medföra sådana svårigheter för dessa att infria sina försäkringsförbindelser att tillämpning av bestämmelserna om förbud för sådan anstalt att fortsätta verksamheten kan ifrågakomma. Även andra situationer är tänkbara då ingripanden måste ske i den in- eller utländska försäkringsverksamheten. Lagstiftningen bör därför kunna sättas i bruk också i sådana lägen då utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreligger ehuru vårt land ej befinner sig i krig eller krigsfara.

De anförda betänkligheterna torde bli betydligt mindre om det föreskrives att Kungl. Maj:t, då krig eller krigsfara ej föreligger, skall inhämta riksdagens samtycke innan förordnande enligt lagstiftningen meddelas. Visserligen kan en sådan ordning medföra dröjsmål med genomförandet av nödvändiga regleringar, något som ur allmänna beredskapssynpunkter kan förefalla olämpligt. Men såvitt nu kan bedömas torde man knappast i fredstid behöva räkna med lägen då förordnanden aktualiseras så plötsligt eller eljest bli så brådskande att ett dylikt dröjsmål kan vålla större olägenheter. Jag vill därför föreslå att lagstiftningen utformas så att den i andra fall än när riket är i krig eller hotas av krigsfara kan tillämpas först efter riksdagens samtycke.

De nya beredskapslagarna torde av beredskapsskäl böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.»

Lagrådet

Lagrådet har — såsom framgår av det å s. 59—61 i propositionen intagna, i lagrådet hållna protokollet — framställt anmärkningar på vissa punkter i förslagen. I propositionen har vad lagrådet påpekat blivit beaktat.

Utskottet

Genom propositionen föreslås 1940 års beredskapslagstiftning om försäkringsrörelse i krig ersatt med två nya lagar i ämnet, den ena upptagande bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse och den andra avseende utländsk försäkringsrörelse här i riket. Den nya lagstiftningen har aktualiserats av behovet att anpassa regleringen efter försäkringsväsendets nuvarande krigsplanläggning och nytillkommen allmän lagstiftning om inländsk och utländsk försäkringsrörelse.

De nya lagarna upptar, förutom de beredskapsbefogenheter, som hittills tillkommit Kungl. Maj:t eller försäkringsinspektionen, flera nya befogenhe-

ter syftande till att i ett extraordinärt läge anpassa försäkringsverksamheten efter förhållandena.

Bland de viktigare nyheterna i förslaget må nämnas att Kungl. Maj:t — för att göra det möjligt att vissa försäkringsgrenar enligt beredskapsplaneringen nedläggas i ett krigsläge och försäkringsverksamheten koncentreras till mera betydelsefulla branscher — erhåller befogenhet förordna att försäkringsavtal inom viss gren för bestämd tid eller tills vidare skall upphöra att gälla. I denna befogenhet inkluderas dock icke livförsäkring. Vidare skall Kungl. Maj:t äga ingripa i gällande försäkringsavtal genom att meddela förordnande bl. a. om premies storlek eller om självrisk.

De möjligheter till ingripande i bestående försäkringsavtal som förslaget öppnar är i flera hänseenden mycket djupgående och det är med tanke härpå naturligt att — såsom skett under remissbehandlingen — betänkligheter anförts häremot. I särskild grad gäller detta med avseende å befogenheten för Kungl. Maj:t att förordna om upphävande av försäkringsavtal. Emellertid torde, såvitt nu kan förutses, eu dylik möjlighet icke kunna undvaras i vissa nödsituationer och utskottet vill, då avfattningen av stadgandena här om tydligt utmärker den restriktivitet i tillämpningen som måste krävas, icke motsätta sig förslaget i dessa delar.

Den föreslagna nya lagstiftningen har liksom nuvarande lagar fullmaktskaraktär. De regler, vilka anger förutsättningarna för att lagarnas materiella bestämmelser skall träda i tillämpning, har emellertid utformats i överensstämmelse med vad som gäller i andra moderna beredskapslagar. Att märka är särskilt att lagstiftningen även i andra fall än när riket är i krig eller hotas av krigsfara skall kunna bringas i tillämpning. De fall som här åsyftas avser lägen då utomordentliga av krig föranledda förhållanden föreligger. Utskottet är i likhet med departementschefen av den uppfattningen att behov att sätta lagstiftningen i tillämpning kan uppstå även i andra lägen än då krig eller krigsfara råder. Om såsom föreslås riksdagens samtycke härtill först skall inhämtas och förordnande av detta slag skall äga tidsbegränsad giltighet synes någon invändning icke kunna riktas mot förslaget i denna del.

Ej heller mot övriga delar av förslaget har utskottet funnit anledning till erinran och får alltså tillstyrka bifall till detsamma såsom ett nödvändigt instrument för statsmakterna att medverka till försäkringsväsendets ordnande under krigsfall och liknande situationer.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande proposition, nr 52, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 12 mars 1959

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Per Olofsson, Franzén*, Lindgren, Birke, Per-Olof Hanson, Robert Johansson och fröken Mattson;

från a n d r a kammaren: herrar Rylander, Landgren, Gezelius, Jacobsson i Sala, fröken Bergegren, herrar Andersson i Storfors, Fälldin och fru Kristensson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.